

SJABBAT SJALOM

Jaargang XI, Nr. 412

Parasjat Sjemot

19 Tevet 5772
13/14 januari 2012

Overzicht Parasjat Sjemot (Exodus 1:1-6:1)

Met de dood van Joseef is het Boek *Bereisjiet* (Genesis) tot een eind gekomen. Het Boek *Sjemot* (Exodus) verhaalt het ontstaan van het Volk Israël uit de nakomelingen van Ja'akov. De parasja van deze week begint met een Par'o (Farao) die zijn angst tot uitdrukking brengt over de bevolkings-explosie van het Volk Israël, hetgeen hem er toe brengt opdracht te geven de Joden tot zijn slaven te maken. Wanneer hun geboortecijfer echter blijft stijgen, geeft hij de Joodse vroedvrouwen de opdracht alle pasgeboren jongetjes te doden. Jochewed krijgt een baby en verbergt hem in het riet van de Nijl. Par'o's dochter vindt hem en adopteert hem, hoewel zij weet dat hij vermoedelijk een Hebreeuws kind is, en noemt hem Mosjé. Miriam, de zuster van Mosjé, biedt aan een voedster voor Mosjé te zoeken en ze zorgt ervoor dat Jochewed zijn voedster wordt. Jaren later is Mosjé er getuige van dat een Egyptenaar een Hebreëer slaat en Mosjé doodt daarop de Egyptenaar. Wanneer Mosjé door ander Hebreërs verraden wordt, realiseert hij zich dat zijn leven in gevaar is en vlucht hij naar Midjan, waar hij Tsippora, de dochter van Jitro redt van boze herders, waarna hij trouwt met Tsippora. Op Chorev (De Berg Sinai) is Mosjé getuige van een brandende doornstruik, van waaruit Hasjem Mosjé opdracht geeft om het Joodse Volk Egypte uit te leiden, naar Erets Jisraël, het aan hun voorvaderen beloofde land. Mosjé protesteert dat het Joodse Volk zal twifelen of hij werkelijk door Hasjem gezonden is, waarna Hasjem hem een drietal wonderlijke transformaties leert, waarmee hij zichzelf in de ogen van het volk kan waarmaken: zijn staf verandert in een slang, zijn gezonde hand krijgt de ziekte *tsara'at* en water verandert in bloed. Wanneer Mosjé dan verklaart dat hij geen goede redeenaar is, vertelt G-d hem dat zijn broer Aharon zijn woordvoerder zal zijn. Bij zijn terugkeer in Egypte komt Aharon hem tegemoet en begroet hem hartelijk, waarna zij hun verzoek bij Par'o indienen om de Joden vrij te laten. Maar Par'o reageert door de Joden nog zwaardere arbeid op te leggen en zegt dat zij dezelfde hoeveelheid tichelstenen moeten produceren als voorheen maar dan zonder de benodigde voorraad grondstoffen. De geest van het volk wordt gedood door uitputting, maar Hasjem verzekert Mosjé dat Hij Par'o zal dwingen de Joden te laten gaan.

Door Ohr Somayach in Jeruzalem, Israël
©1998 Ohr Somayach International - Alle rechten voorbehouden

Inzicht in Parasjat Sjemot

Verlies niet het zicht op de boom bij het zien van het bos

De Tora leert ons: „Het gebeurde in die dagen, toen Mosjé was opgegroeid [lett.: „was groot geworden”] en naar zijn broeders ging en hun lasten zag,...” (2:11). De Tora gaat dan verder en vertelt dat Mosjé zag hoe een Egyptische man een Hebreeuwse man sloeg, „één van zijn broeders,” waarop Mosjé de Egyptenaar neerslaat. De Tora vermeldt nog dat voordat hij dit deed „toen wendde hij zich her- en derwaarts, en toen hij zag, dat er niemand was...” (2:12).

In deze paar korte zinnen leert Tora ons een aantal belangrijke lessen. We weten uit de episode die daarna in Tora beschreven wordt, dat er strijd en verdeeldheid heerste en een gebrek aan eenheid onder het Joodse volk van die tijd. Onze Geleerden vertellen ons ook dat de betrokkenheid van het Joodse volk tot de leringen van de Aartsvaderen drastisch geërodeerd was en dat hun verdiensten gering waren. En toch, toen Mosjé uitging naar zijn broeders keek hij niet naar en zag hij niet hun tekortkomingen en fouten, maar zoals de Tora ons vertelt: „Hij zag hun lasten” (2:11), hetgeen inderdaad de ware maatstaf voor volwassenheid is. De Tora refereert op subtiele wijze aan deze volwassenheid met de woorden „groot geworden.” Echter, het was niet alleen met een gevoel van empathie voor zijn broeders dat Mosjé toonde te zijn volwassen geworden en hun lot had begrepen. Zijn gevoel voor verantwoordelijkheid werd ook onthuld in zijn snelle reactie toen hij zag dat de Egyptenaar de Hebreeuwse man sloeg. Wanneer de Tora zegt dat hij om zich heen keek en „zag dat er niemand was,” dat er niemand instaat of bereid was om te helpen, vervulde hij, wat later een gezegde van de Rabbijnen zou worden: „Daar waar geen man is, tracht daar zelf een man te zijn” (*Avot* 2:6).

We moeten ook opmerken dat zelfs al vertelt Tora ons dat Mosjé onmiddellijk de algemene toestand van de Israëlieten in Egypte zag, een volk tot slavernij gebracht en vervolgd, dat hij desondanks niet blind was voor de benarde toestand van het individu. Hij liet niet toe dat de algemene situatie het bijzondere – de pijn en de nood van de enkeling – zou overschaduwden: „Hij zag een Egyptenaar die een Hebreeuwse man sloeg” – een enkele onderdrukker en een enkel slachtoffer.

Er is een gezegde dat des te kleiner het onderwerp waarop men zich concentreert, des te moeilijker de taak is. Het is makkelijker om een publiek leider te zijn dan een goede echtgenoot en vader; het is makkelijker om een patriot te zijn dan een nette, eerlijke burger; en het is makkelijker om een maatschappijhervormer te zijn dan om een naaste buurman te helpen. De grootheid van Mosjé was dat ondanks dat hij de last van zijn broeders in het algemeen zag, hij ook in staat was zich te concentreren op de pijn van een enkele Jood.

De Tora leert ons in deze korte verzen de volgende belangrijke les. Ten eerste, het belang van het onderscheiden van de problemen, niet de fouten van de gemeenschap. Ten tweede, de verantwoordelijkheid op zich te nemen en zich niet te laten afschrikken door de apathie van anderen. En ten derde, dat men niet mag toestaan dat zijn betrokkenheid met de gemeenschap zich laat verblinden voor de problemen van de individu.

MISJNA VAN DE WEEK – KILAJIM – HOOFDSTUK TWEE

Misjna 5

הִיְתָה שְׂדֵהוֹ זְרוּעָה קִנְבוֹס אוֹ לוֹף, לֹא יִהְיֶה זֶרַע וְכֹא עַל גְּבִיָּהֶם, שְׂאֵינָן עוֹשִׂין אֶלָּא לְשֵׁלשׁ שָׁנִים. תְּבוּאָה שְׁעָלוּ בָּהֶן סְפִיחֵי אֶסְטִיס, וְכֵן מְקוֹם הַגְּרָנוֹת שְׁעָלוּ בָּהֶן מִינֵי הַרְבֵּה, וְכֵן תִּלְתָּן שְׁהַעֲלָה מִיָּד צְמָחִים, אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְנִפְשׁ. אִם נִפְשׁ אוֹ כֶּסֶח, אוֹמְרִים לוֹ, עֲקֹר אֶת הַכֹּל חוּץ מִמֵּין אֶחָד:

Wanneer zijn veld gezaaid was met hennep of aronskelk¹, dan mag hij daar niet bovenop zaaien, want zij produceren pas na drie jaar². Wanneer er tussen het graan weede³ als nagroei⁴ opkomt, en ook wanneer op de dorsvloer⁵ verschillende soorten opkomen, en ook als tussen de klaver allerlei planten opkomen, dan hoeft hij dat niet te wieden⁶. Wanneer hij het [toch] gewied of gemaaid heeft⁷, dan zegt men tegen hem: „Ontwortel alles, op één soort na⁸.”

1. **Hennep en aronskelk** – Deze soorten worden niet na drie dagen wormig en na drie dagen de grond omploegen om daarna opnieuw met een ander soort in te zaaien, heeft hier geen effect (RAV).
2. **Want zij produceren pas na drie jaar** – Want zij schieten pas wortel na drie jaar en beginnen pas dan te groeien.
3. **Weede** – Dit wordt gebruikt om een kleurstof van te maken, die lijkt op *techelet* [weede-blauw] (RAV).
4. **Nagroei** – *safiach* – dat wat spontaan opgroeit, zonder te zijn ingezaaid, en wat van elders is komen overwaaien of van gevallen zaden bij de oogst van het vorige jaar (RAV).
5. **Dorsvloer** – Daar groeien allerlei kleine gewassen (RAV).
6. **Dan hoeft hij dat niet te wieden** – Dit alles is onkruid dat schadelijk is en waarvan het duidelijk niet de bedoeling van de eigenaar is om daarmee *kilajim* te verbouwen en dus is het ook geen *kilajim*. Maar hij zal dit onkruid willen wieden omdat het schadelijk is.
7. **Wanneer hij het [toch] gewied of gemaaid heeft** – Maar hij heeft niet al het onkruid gewied of afgesneden, dan geeft hij er blijk van, dat hetgeen wat hij heeft laten staan, voor hem van belang is en dan is het *kilajim*. En dus, zie n. 8.
8. **Dan zegt men tegen hem: „Ontwortel alles, op één soort na** – Hij moet, als hij wil wieden, alles wieden en slechts een soort op zijn veld laten staan.

Misjna 6

הַרְזָעָה לְעֵשׂוֹת שְׂדֵהוֹ מִשָּׁר מִשָּׁר מְכַל מִין, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, שְׁלֹשָׁה תְּלָמִים שָׁל פְּתִיחַ. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, מְלֵא הָעַל הַשְּׂרוּנִי. וְקִרְוִבִין דְּבָרֵי אֵלוֹ לְהִיּוֹת כְּדְבָרֵי אֵלוֹ:

Wie zijn veld wil indelen in rechte bedden [*mesjar*]⁹, elk voor een andere soort¹⁰, daarvan zegt Beit Sjammai: Drie open voren¹¹; maar Beit Hillel zegt: de breedte van een Sjaron-juk¹². En de woorden van deze liggen dicht bij die van deze¹³.

9. **Wie zijn veld wil indelen in rechte bedden** [*mesjar*] – *mesjar* – dat zijn langwerpige rechthoekige bedden, en elk bed bevat een ander soort gewas (RAV).
10. **Elk voor een andere soort** – En in ieder bed wordt een andere soort gezaaid.
11. **Drie open voren** – Dat wil zeggen dat men tussen ieder bed een ruimte moet openlaten van drie open ploegvoren en de Jeroesjalmi verklaart dat die twee *ammot* breed en twee *ammot* lang zijn. En naderhand mag hij deze ruimte verkleinen tot er nog maar een minimale ruimte overblijft tussen de bedden, want daarmee heeft hij aangetoond dat het niet zijn bedoeling was om *kilajim* te zaaien (RAV).
12. **Sjaron-juk** – Dat wil zeggen: de breedte van het juk waarmee men in de Sjaron ploegt, dat is in de vallei, en die is breder dan het juk waarmee men in de bergen ploegt [waar de ossen dichter bij elkaar staan] (RAV).
13. **En de woorden van deze liggen dicht bij die van deze** – De maat van drie open voren ligt dicht bij die van een Sjaron-Juk (RAV).

Vit de Babylonische Talmoed

Beloning voor een edele geest

Sjabbat 139a

De beloningen van de hemel zijn vaak maat voor maat [d.w.z., de beloning is overeenkomstig de verdienste], zoals in het geval van Aharon.

„Je broer Aharon, de Leviet, komt je tegemoet,” zei G-d tegen Mosjé toen Hij hem opdracht gaf om terug te keren naar Egypte als de profeet die het proces van de Exodus op gang zou brengen. „En hij zal jou zien en blij zijn in zijn hart” (*Sjemot* 4:14).

Als beloning voor deze edelmoedigheid van zijn hart, zo verklaart Rabbi Malai, verdiende Aharon het dat hij het *Chosjen Misjpat* (de borstplaat van het recht) op zijn hart mocht dragen.

Een beetje historische achtergrond zal ons helpen dit verband tussen Aharons vreugde en zijn beloning beter te begrijpen.

Aharon was reeds lang vóór zijn jongere broer, Mosjé, een profeet. We vinden hiervoor een aanwijzing in de verklaring van G-ds boodschapper (*I Sjmoeël* 2:27) aan Aharons nakomeling, de *Kohen Gadol* Eli, waarin hij hem eraan herinnert dat G-d aan zijn voorvader Aharon in Egypte was verschenen. (Aharons profetie is te vinden in *Jechezkel* 20:7 e.v. Zie *Rasji* daar.) Mosjé aarzelde de rol van profeet van zijn oudere broer over te nemen, omdat dat diens gevoelens zou kunnen kwetsen en daarom suggereerde aan G-d „Zend toch wie U tot nu toe gezonden heeft” (*Sjemot* 4:13). G-d werd boos over deze aarzeling en verzekerde Mosjé dat Aharon niet de minste wrok zou koesteren en in tegendeel zich zelfs zou verheugen over de verheffing van zijn jongere broer.

Deze G-ddelijke boosheid vond zijn uitdrukking, zegt Rabbi Jossi, in het feit dat Mosjé het privilege verloor om een *kohen* te zijn. Zijn broer Aharon, die in het openingsvers geïdentificeerd wordt als een Leviet wegens de status die hem aanvankelijk was toegedacht, werd nu bestemd tot *kohen*, terwijl Mosjé alleen maar een Leviet zou blijven. Het *Chosjen Misjpat* dat gedragen wordt door de *Kohen Gadol*, was het symbool van deze verheven status.

Nu passen de stukken in elkaar. Aharon was zo edel van geest, dat hij in staat was de natuurlijke neiging – het benijden van de superioriteit van zijn jongere broer – te boven te komen en zelfs was hij in staat om oprecht verheugd te zijn toen de profetische rol van hem werd afgenomen en aan Mosjé werd gegeven. Als beloning hiervoor werd hem de gelegenheid gegeven om zich te verheugen toen de verheven status van *kohen* van Mosjé werd afgenomen en aan hem werd gegeven.

Dit is wat onze Geleerden in de Midrasj (*Sjemot Rabba* 3:17) bedoelen, wanneer zij zeggen: „Het hart dat zich verheugt in de grootheid van zijn broer, zal het *Chosjen Misjpat* dragen.”

Chassidisch inzicht in Parasjat Sjemot

Avrahams beloning – in gelijke mate

„Ik zal dit volk gunst doen vinden in de ogen van de Egyptenaren, en wanneer zij vertrekken zullen jullie niet leeg [met lege handen] gaan,” vertelt G-d aan Mosjé in deze afdeling van Tora, *Sjemot*.

Volgens de Midrasj beloofde G-d dat de Egyptenaren vrijwillig de Joden bij hun vertrek gouden en zilveren geschenken gaven „zodat Avraham niet zou kunnen beweren dat G-d wel het eerste deel van het verbond – dat zij slaven zouden zijn – had vervuld, maar niet het tweede deel – „en daarna zullen zij uittrekken met grote rijkdommen.”

Deze verklaring is echter onvoldoende. Hoe kon dit de enige reden zijn dat G-d Zijn belofte gestand deed? Houdt G-d zich niet altijd aan al Zijn beloften, zoals er staat geschreven: „Want G-d is geen mens die valsheid vertelt”?

De verklaring:

De grote hoeveelheid goud en zilver die aan de Joden gegeven werd vlak voor hun vertrek had een dubbel doel: de Egyptenaren te straffen voor hun wreedheid en om de Joden te belonen voor hun 210 jaar van slavenarbeid. Maar welke van die twee was het voornaamste doel – beloning of straf?

Was het voordeel dat het Joodse volk verkreeg ondergeschikt aan het voornaamste doel van het straffen van de Egyptenaren of was hun verrijking het primaire doel en het resulterende verlies van de Egyptenaren slechts secundair?

De Talmoed vermeldt dat in de tijd van Alexander de Grote de Egyptenaren eisetten dat de Joden de

rijkdommen, die zij generaties daarvoor verworven hadden, zouden teruggeven.

Het antwoord van Geviha ben Pesita, de leider van de Joden, was dat het goud en zilver de Joden rechtmatig toekwam als „het loon voor de zeshonderduizend die jullie in slavernij gehouden hebben in Egypte.”

Dit antwoord geeft ons inzicht waarom het noodzakelijk was dat de Joden „gunst zouden vinden in de ogen van de Egyptenaren,” en waarom Avrahams eventuele klacht weerlegd moest worden

Opdat er volledige gerechtigheid zou zijn wilde G-d dat het Joodse volk beloond zou worden op dezelfde open manier als waarop Avrahams dienst geleid werd in de wereld.

Net zoals heel de mensheid getuige was geweest van de slavernij van het Joodse volk, zo ook was het noodzakelijk dat de hele wereld zou zien dat de Egyptenaren herstelbetalingen zouden doen uit eigen vrije wil.

Chassidische filosofie verklaart dat de diepere betekenis van de „grote rijkdom” waarmee het Joodse volk uit Egypte trok, bestond uit „vonken van G-ddelijkheid”, die in Egypte waren verborgen.

De dienst van het Joodse volk stelde deze vonken in staat te worden verlost en teruggebracht naar hun G-d-delijke bron boven.

Niettemin was het primaire doel van de hele ervaring in Egypte een verbetering van de Joden zelf, terwijl de verheffing van de vonken slechts secundair was. Want het diepere doel van de ballingschap was de geestelijke verheffing die daarmee bereikt werd, de voornaamste reden waarom de Joden in ballingschap gaan.

Praktische Halacha – Deel Twee: Het dagelijks gebed

Hoofdstuk 15. De voorschriften voor Kaddiesj, Barechoe, en de samenstelling van een Minjan

19. Nadat de voorzanger half-Kaddiesj heeft gezegd, zegt hij met luide stem: *Barachoe*^[3*] *et Hasjem Hameworach* [Prijst Hasjem, de Geprezene]. En de gemeente antwoordt: *Baroech Hasjem Hameworach Le'olam Wa'ed* [Geprezen Hasjem, de Geprezene, voortdurend en altijd]. En de voorzanger herhaalt dat en zegt eveneens *Baroech Hasjem Hameworach le'olam Wa'ed*. De voorzanger hoeft niet te wachten tot de gemeente *Baroech* etc. gezegd heeft, maar hij antwoordt samen met hen³.

Hetzelfde geldt voor wie opgeroepen is voor de Tora, ook die moet met luide stem *Barachoe* zeggen zodat minstens negen man het horen en kunnen antwoorden, want wanneer het niet zodanig luidt gezegd is dat negen het kunnen horen, mag men in het geheel niet antwoorden. En het gebeurt helaas dat mensen voor Tora opgeroepen worden en zo zacht *Barachoe* zeggen dat alleen diegenen die rond of op de *biema* staan het horen, en niet minstens negen mensen, en die paar die het wel horen antwoorden dan *Baroech* enz. waarop de rest van de gemeente ook *Baroech* zegt en dat is verkeerd, want dat mogen zij dan niet zeggen en zo brengt men door onachtzaamheid anderen tot het nodeloos uitspreken van de *Sjeem Hasjem*².

Sommigen zeggen *amein* nadat de voorzanger *Baroech Hasjem Hameworach Le'olam Wa'ed* gezegd heeft, maar volgens *Sefer Haminhagiem Chabad* antwoordt men geen *amein* na *Baroech* enz. van de gazzan. De voorzanger zelf zegt geen *amein* na wat de gemeenschap gezegd heeft. Wanneer de voorzanger *Barachoe* lang uitgerekt zingt, zegt de gemeente *Jitbareech*^[4*] enz. Men zegt dit echter uitsluitend wanneer hij de woorden lang uitgerekt zingt, maar wanneer hij de woorden uitspreekt zegt men niets, maar luistert men naar wat hij zegt. Ook wie niet rechtstreeks de voorzanger *Barachoe* hoort zeggen, maar wel hoort dat de gemeente *Baroech* enz. antwoordt, die mag met hen antwoorden. Wie uitsluitend hoort dat de gazzan *Baroech Hasjem* enz. zegt, antwoordt alleen met *amein*³.

[3*] De juiste *noesach* is בָּרַחְוֹ [Bar~~ach~~oe, een *sjéwa* – stomme *ě* die de à-klank van het voorvoegsel *bà* aantrekt] hetgeen door *Sefardiem* en de volgelingen van de Ari z.l. is verbasterd tot בָּרַחְוֵי [Barechoe] en door de *Askenaziem* (o.a. in Nederland) tot בָּרַחְוֵי [Barachoe].

[4*] Volgens de nederlandse *noesach*: יְתִבְרַחְוֵי [Jitbarach].

1. Sefer Haminhagiem Chabad.
2. Béoer Halacha 57:1.
3. M.B. 57:2